

בעזרת ה' יתברך
בחינת בגרות פנימית במחשבת ישראל
עבודת המידות ותיקונן

שם התלמידה _____ כיתה _____ בגד אהוב _____

לשימוש הבוחנים:

שאלות ידע (סה"כ 52 נק')	שאלות הבנה (סה"כ 12 נק')	שאלות יישום (סה"כ 36 נק')	ציון סופי

שימי לב, סה"כ יש לענות על 7 שאלות בלבד:
2 מחלק ראשון, 2 מחלק שני ו- 3 מחלק שלישי.

חלק ראשון - חכמה

יש לענות על 2 מתוך 3 השאלות הבאות. כל שאלה 11 נק' (סה"כ 22 נק')

כל החלקים בשאלות הם שאלות ידע. סה"כ 22 נק'

1. "משה קבל תורה מסיני" (אבות א,א)

- א. מדוע מסכת אבות מתחילה בהזכרת קבלת התורה מסיני? על איזו שאלה ששאלנו בכיתה זה בא לענות? (עני עפ"י דברי ר' עובדיה מברטנורא) (5 נק') כדי להדגיש לנו שמסכת אבות לא בודו אותה חכמי המשנה מלבם (כמו אומות העולם), אלא גם היא ניתנה מסיני. זה בא לענות על השאלה: מהו ההבדל בין המידות אצל אומות העולם ובין המידות אצל ישראל.
- ב. "רק מתוך אברהם אבינו מגיעים למשה רבנו." (הרב צבי יהודה הכהן קוק). הסבירי את דברי הרב צבי יהודה, ופרטי מהו תפקיד המידות לפי דבריו? (6 נק') הרב צבי יהודה מסביר את המושג "דרך ארץ קדמה לתורה", שרק מתוך המידות (אברהם והאבות) ניתן להגיע להר סיני ולמצוות (משה).

2. "וחזקתי את לב פְרָעָה (שמות)..."

- א. כיצד מוכיח הרמב"ם כי יש לאדם בחירה חופשית? הביאי לפחות שני סימוכין לדבריך. (5 נק') יש כמה.. יש הוכחה הגיונית, שאם לא הייתה בחירה לא היה מקום לשכר ועונש / לדרישה של ה' מאתנו וללימוד והתקדמות וכו'. יש הוכחות מהפסוקים כמו: "ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה..". או "ממנו לדעת טוב ורע".
- ב. כיצד עפ"י הרמב"ם יכול הקב"ה להעניש את פרעה, הרי הוא הכביד את לבו ומנע ממנו את הבחירה החופשית? (6 נק') במקרה של פרעה הכבדת הלב הייתה חלק מהעונש לאחר שחטא

3. שאלת הידיעה והבחירה

- א. הסבירי היטב את השאלה הזו המופיעה בפרק השמיני אצל הרמב"ם. (5 נק') איר יש לאדם בחירה חופשית אם הקב"ה יודע מה שהוא יבחר, אם יש בחירה אז הידיעה של ה' חסרה ח"ו, ואם אין לו בחירה אז זה סותר דברינו. אפשר להסביר את השאלה בכמה זוויות.
- ב. "פְּקֻצוֹר אֹרֹךְ הָרְאוֹת מֵהַשֵּׁיג אֹרֹךְ הַשְּׁמֶשׁ, שְׁאִין זֶה לְחַלְשֵׁת אֹרֹךְ הַשְּׁמֶשׁ, אֶלָּא לְהִיּוֹת זֶה הָאֹר יוֹתֵר חֶזֶק מִן הָאֹר אֲשֶׁר יִרְצֶה לְהַשִּׁיגוֹ" – הסבירי את המשל והנמשל מדימוי אור השמש. כיצד זה עונה על השאלה מסעיף א? (6 נק') אנחנו לא מסוגלים לראות היטב את השמש, בשל המרחק שלנו ממנה ובשל חוסר היכולת להסתכל עליה, אבל ברור שהשמש עצמה היא הרבה יותר ממה שאנחנו מסוגלים לראות, כך גם ידיעת ה' היא גדולה מתפיסתנו ולכן השאלה עצמה לא נכונה כי אי אפשר בכלל לשים את תפיסת האדם וידיעת ה' באותה משוואה.

חלק שני - בינה (שאלות מחשבה)

יש לענות על 2 מתוך 3 השאלות הבאות. כל שאלה 12 נק' (סה"כ 24 נק')

שילוב בין שאלות ידע ומחשבה. סעיף א ייחשב כידע; סעיף ב כמחשבה.

4. "כי כמה מידות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע" (ר' חיים מוולוז'ין)
- א. מה פירוש "המה כטבע מוטבע"? הביאי דוגמא למידה שהפכה להיות טבע מוטבע מתוך דברי ר' חיים מוולוז'ין. (6 נק') טבע מוטבע אלו מידות שהאבות / הצדיק טרחו ועמלו עליהם, ואצל הבנים זה מגיע בקלות רבה יותר, כי זה מושרש בהם. יש להביא דוגמא מאברהם על מידת מסירות הנפש / הליכה לא"י / הכל לטובה.
- ב. התבונני במידות הקיימות אצל הוריד / סבא-סבתא. צייני ופרטי שתי מידות הקיימות במשפחה. האם מידות אלו עברו בירושה וקיימות גם אצלך? הסבירי לאור סעיף א את משמעות הדבר בעיניך (מה זה אומר שאני נמצאת במשפחה כזאת). (6 נק')
- יש לציין 2 מידות במשפחה, לאחר מכן להתייחס האם המידות קיימות אצלי, ולחשוב על המשמעות – כלומר, מה זה אומר שאני נמצאת במשפחה כזאת. קצת קשה, אבל יש פה מקום לחשיבה. כל תשובה יפה תתקבל.

5. הפְּעֻלוֹת אֲשֶׁר הֵן טוֹבוֹת, הֵן הַפְּעֻלוֹת הַשְּׁוֹת, הַמְּמַצְעוֹת בֵּין שְׁנֵי קְצוֹת, שְׁשְׁנֵיהֶם רָע (הרמב"ם, פרק רביעי)
- א. מהי הדרך הנכונה אצל הרמב"ם לתיקון המידות? הסבירי ופרטי שתי דוגמאות מתוך דברי הרמב"ם. (6 נק') דרך האמצע וכו'.. לא קיצוניות. דרך שמאזנת ונותנת מקום לכל חלק וכו'.. שתי דוגמאות (גבורה, ענווה, בדיחות וכו')
- ב. קצין בגולני קיבל משימה להגיע עם חייליו לעצור חשודים בכפר עוין, כאשר הוא יודע שיש בכניסה לכפר סכנת חיים. האם להבנתך, מותר לו לבצע את המשימה? הסבירי את ההתלבטות עפ"י דברי הרמב"ם לגבי מידת הגבורה'. (6 נק') שאלת מחשבה, צריך להגדיר שמידת הגבורה היא הממוצעת בין מסירה לסכנות ורוך הלבב. כאן יש מסירה לסכנות, אבל מצד שני מדובר במצב מלחמה ובו לא הולכים על האמצע, כי אחרת אף אחד לא יסתער.. כל תשובה מנומקת שמביאה שיקולים לכאן ולכן תתקבל.

6. כמים הפנים לפנים

- א. "כל הפוסל במומו פוסל" (גמרא, תלמוד בבלי, קידושין, ע, ע"א)
החלטת לעבוד על מידותייך, אולם את מתלבטת על איזו מידה את צריכה לעבוד? הסבירי את דברי הגמרא, וכתבי איך הם יעזרו לך בהתלבטות. (6 נק')
- ב. "הכרת פשעי חברו היא כמו מראה מלוטשת שמראה לאדם צורה כצורתו, נקי או מפוחם, והרואה צורה מפוחמת במראה הרי יודע הוא כי הוא עצמו וניקוי הוא צריך.." (הגהה לספר 'רוח חיים', פרקי אבות, פרק ב' משנה א')
- הסבירי את המשל. כתבי איך יתנהג אדם שלא פועל בחייו על פי משל זה. (6 נק')

1. הסבר דברי הגמרא: כשאדם רואה באדם אחר דברים רעים - סימן שאותם דברים נמצאים בתוכו, במידה זו או אחרת. מי שמתלבטת על איזו מידה לעבוד - שתסתכל איזו מידות רעות בולטות לה אצל אחרים - ותעבוד על המידה הזו בתוכה.
2. המשל אומר שפני האדם שמולנו הם כמו ראי, וכמו שאם אדם רואה בראי דמות מלוכלכת, והוא מבין שהוא עצמו מלוכלך, כך אדם שרואה באחרים מידות רעות - הוא עצמו נגוע באותן המידות ועליו לתקן. מי שלא מתנהג לפי משל זה - יאשים אחרים, יטען שהסובבים לו אינם בסדר, ושהוא תמיד מתנהג טוב. במקום לתקן את עצמו, הוא יהיה עסוק בכעס על הסביבה.

חלק שלישי - דעת (עבודה רוחנית)

יש לענות על 3 מתוך 5 השאלות הבאות. כל שאלה 18 נק' (סה"כ 54 נק')

שילוב בין שאלות ידע ויישום. סעיף א ייחשב כידע; סעיף ב כיישום.

7. "הספר הנקרא ספר בראשית, נקרא בפי הנביאים - ספר הישר (הקדמת הנצי"ב לספר בראשית)
- א. מדוע נקרא כך ספר בראשית? מהו החידוש המופיע בדברי הנצי"ב בהתייחסותו לאבות האומה הישראלית? (6 נק') ספר הישר, משום שהוא עוסק במידות. החידוש הוא שלא רק שהאבות היו צדיקים הם היו גם ישרים ובעלי מידות טובות. יכול להיות שיכתבו גם שהחידוש הוא היחס של אהבה שהיה לאבות כלפי אומות העולם כמו אברהם בסדום.
- ב. מה צריך להיות היחס לאומות העולם לפי דבריו של הנצי"ב? כיצד ניתן לדעתך ליישם זאת כיום במדינת ישראל; כתבי מכתב לשר הפנים של מדינת ישראל עם הצעה מעשית מפורטת (10 שורות לפחות). (12 נק') יחס אוהב למרות שהם עובדי עכו"ם בשל תפקידם בעולם (2 נק'). במכתב כל הצעה שמטרתה להיטיב עם אומות העולם מתקבלת. (מספר השורות ובהירות הכתיבה (2 נק'), רעיון ויצירתיות (5 נק'), ניסוח (3 נק')

8. אהבה - כתיבה לחברה

- "הוי דן את כל האדם לכף זכות" (ר' יהושע בן פרחיה במשנה, מסכת אבות פ"א מ"ו)
- "ואפילו כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב... רק צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב..." (רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, תורה רפ"ב)
- א. גם ר' יהושע בן פרחיה וגם ר' נחמן מברסלב מלמדים אותנו דרכים לאהוב את עצמנו. כתבי מהן שתי הדרכים, והביאי דוגמא לכל אחת מהן. (6 נק')
- ב. חברה פונה אלייך ומספרת לך על הקושי שלה לקבל באהבה את העובדה שנולדה למשפחה שלה, את היכולות השכליות והכישורונות שחסרים לה. כתבי כמה שורות שיעודדו אותה, על פי פירושו של הרב קוק לתפילת יום כיפור: "אלוהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי" (8-12 שורות) (12 נק')

1. ר' יהושע בן פרחיה - להסתכל על האדם כמכלול, ולא רק על החלק בו שמפריע לנו. להבין שמתוך ההסתכלות על המכלול אנו יכולים ללמד זכות על אותה נקודה שמפריעה ולאהוב את אותו אדם. לדוגמא: כשמשוהו מכעים אותנו ולאחר מכן אנו שומעים על קשיים גדולים שיש לו בחיים אנו מוצאים בתוכנו רחמים ויכולת לאהוב אותו (מי שתכתוב רק להסתכל על האדם כמכלול ומתוך כך לאהוב- תקבל חצי מהנקודות)

2. במכתב צריך להיות מילות עידוד, ואת פירושו של הרב קוק שאומר שכל אדם נולד בדיוק עם מהנתונים שיכולים לעזור לו למלא את תפקידו בעולם. לכן גם הדברים שהיא אינה אוהבת בעצמה - הם הדברים שיכולים לעזור לה למלא את השליחות שלה בעולם.

9. הקשיים בעבודת המידות – כתיבת מכתב אישי

ג. כתבי שני גורמים המקשים על עבודת המידות מתוך דברי ארבעת הוגי הדעות שלמדנו (הרמב"ם בפרק השלישי, הרמח"ל בהקדמה למסילת ישרים, הרב קוק והסבא מנוברדהוק). (6 נק') הרמב"ם אומר מספר קשיים מעולמו של החולה: שהוא לא יודע שהוא חולה, שהוא מגדיר את החולה כבריא, שהוא לא מקשיב לרופאים (לחכמים), שהוא מקבל תרופות אבל לא לוקח אותם. הרמח"ל מסביר על הקושי שבשל הקלות של חכמת המידות אנשים מזלזלים בה ולא עוסקים במה שהם כבר יודעים, הסבא מנוברדוק מדבר על הקושי בזיהוי היצר הרע שבא בהתחלה מסיבה טובה"בפתח כשר", ואחר כך משנה את עורו ולוקח את האדם אל הרע.

ד. עם איזה קושי בעבודת המידות את מזדהה? כתבי לעצמך מכתב (15-10 שורות) שבו את מפרטת את הקושי, כתבי גם מילות עידוד, מילות ביטחון ועצות טובות. (12 נק') שאלת יישום, הקריטריונים הם לפי עמידה במספר השורות ובהירות הכתיבה (3 נק'), פירוט קושי (5 נק') מילות ביטחון ועצות (4 נק').

10. דרך האמצע – עבודה בדמיון

א. מהי דרך האמצע ביחס לאכילה ושתייה? האם מותר ללכת למסעדה כדי להתענג על מאכלים ערבים? האם יש עניין להרבות בתענויות למי שגופו חזק? (6 נק') יש לעבוד עפ"י רעיון שביל הזהב. אני מעריך שהם ישתמשו בדוגמאות של מידת הזהירות והעין היפה, אבל אנחנו מבקשים לראות שהם יודעים את העיקרון של נקודת האמצע עפ"י הדוגמא. הם לא חייבים לצטט דברים מדויקים כאן.

ב. עצמי עיניים, תנשמי כמה נשימות עמוקות עד להרגעות. דמייני לעצמך שאת יוצאת מהכיתה, נוסעת במונית מיוחדת לשדה התעופה, ועולה למטוס שמביא אותך ליארץ המאכלים! את נוחתת בארץ החדשה, ויוצאת למסע של שלושה ימים. ביום הראשון את מבקרת בדרום המדינה שם יש התנהגות קיצונית אחת ביחס למאכלים, ביום השני את מגיעה לצפון שם יש התנהגות קיצונית הפוכה, וביום השלישי את מבקרת במרכז המדינה שם קיים איזון, לאחר מכן את חוזרת לכיתה וכותבת יומן אישי (לפחות 13 שורות) על המסע. התייחסו לשלושת הימים, לדמויות, נופים, תהיות שלך, משפטים שנאמרים וכו'.. והוסיפי תובנה אישית מהמסע. (12 נק') שאלת דמיון.. מספר השורות ובהירות הכתיבה (3 נק'), התייחסות לרוב הפרמטרים המסומנים (5 נק') ניסוח ויצירתיות (4 נק')

11. עבודה על מידת הכעס

א. "לכל מידה טובה יש חסרונות הבאים עימה. וזוהי העבודה השלימה, לצרף את המידות הטובות מכל הסייגים שלהן" (הרב קוק, ערפילי טוהר)
פרטי את הדרך לתיקון המידות שמלמד אותנו הרב קוק, והדגימי אותה על מידת הכעס. (6 נק')

- ב.** הזכרי בשני מקרים בהם כעסת. כתבי בפירוט על כל מקרה מה הוביל אותך לכעוס, והדגימי את תהליך העבודה הפנימית מול מה שהכעיס אותך. כתבי לפחות 3 שלבי עבודה בכל מקרה. (12 נק')
- א.** הדרך לתיקון המידות: לכל מידה טובה יש שורש חיובי, שעליה לא טוב לוותר. וקליפות שליליות. העבודה היא לזהות מהו השורש החיובי שיש במידה שאנו רוצים לתקן, להסיר את הקליפות שהשליליות וכך להשאר רק עם הנקודה החיובית. כעס: שורש חיובי: אכפתיות. קליפות שליליות: גאווה, ציפיות שלא מומשו, חוסר במימוש עצמי.
- ב.** תהליך העבודה הפנימית צריך לכלול פירוט של לפחות שלושה מהשלבים הבאים, וקישור של כל שלב אל המקרה של הכעס:
- × הכרה בערך האדם גם אם הוא טעה
  - × הבנה שכל אדם הוא אהוב גם אם הוא טעה.
  - × הפנמה שדברים אינם קוים במקרה, אלא הם מכוונים ע"י הקב"ה.
  - × ודאות שכל מה שעושה הקב"ה הוא לטובה.
  - × סבלנות. הבנה שתהליך ההתקדמות הוא איטי, הוא לא מלא מתיקות כמו הפרי ונדרשת סבלנות עד שתגיע התוצאה.
  - × הפנמת הידיעה שכל נסיון או קושי שבא לפתחנו הוא הזדמנות לעבודת מידות.

בהצלחה רבה!